© www.kjnt.ro/szovegtar

MAGYAR ZOLTÁN

BALIKA. EGY TORDA-VIDÉKI (AMBIVALENS) NÉPI HŐS HAGYOMÁNYKÖRE

E tanulmány egy Erdély középső részén – Torda városa környékén és Aranyosszéken – valaha ismert és elterjedt mondakört próbál rekonstruálva bemutatni. E mondakör hőse, Balika olyan ambivalens történelmi alak, akit egyes források rablóként, más adatok török-, illetve Habsburg-ellenes népi hősként említenek. E mára csak nevében, illetve a Tordai-hasadék egyik nevezetes barlangjának megnevezésében élő történelmi személyről szóló mondák a különféle írásos feljegyzések és a szájhagyomány által egyaránt terjedtek, és a 18–19. században a Tordai-hasadék környéki magyar és román településeken egyaránt ismertek voltak, a 20. század végén azonban a folklórkutatók már csak szórványos nyomára leltek.[1] Balika mint (ambivalens) népi hős történeti mondák, betyármondák, kincsmondák és hiedelemmondák által egyaránt megörökítésre lelt, és mondaköre valaha feltehetőleg olyan központi jelentőségű volt táji értelemben, mint a közeli Kalotaszegen a Gyerőffy-mondakör (Magyar 2004: 83–85, 192–200).

Az aranyosszéki és Torda környéki magyarok Balikát a Tordai-hasadékban megbúvó *Balika* vára nevű erődített barlang kapcsán, mint annak névadóját, emlegetik leginkább (rablóként, illetve Rákóczi vitéz kapitányaként). Az illető pontos nevét és nemzetiségét illetően megoszlanak a vélemények, és kivált Aranyosszéken vélik úgy, hogy valójában egy Bajka nevezetű helybéli székely nemes volt, és a románoс Balika névalak csak az utóbbi időben terjedt el. Tény, hogy a Tordai-hasadéktól délre fekvő Mészkőn és Aranyosszentmihályon még a 19–20. században is éltek Bajka vezetéknevű magyarok, sőt egy feljegyzés már 1686-ban is említi a Balika-lyuk nevet (Orbán 1889: 407–411), azaz e hagyományok gyökerei még a Rákóczi-kort megelőző időszakra nyúlnak-nyúlhatnak vissza.

1 Mondákat azonban a 20. század végén már nem sikerült feljegyezni róla (Magyar 2011 I.: 422–469). Vő Gabriella a Tordai-hasadék mondavilágáról írt tanulmányában, valamint Keszeg Vilmos az aranyosszéki magyarság népköltészeti hagyományait összefoglaló monográfiájában sem közöl ilyen folklórszöveget (Vő 1992, Keszeg 2004).

A ránk maradt források is meglehetősen ambivalens módon és változatos formákban idézik fel a Tordai-hasadékhoz fűződő kuruc (kuruc-kori) hagyományokat. A megítélés eltérő volta alighanem a császárpárti Cserei Mihály krónikájának nézőpontjából fakad, amit aztán a Balika várát említő későbbi földrajzi és honismereti munkák is rendre átvettek. Cserei művében Balika Rákóczi egyik román származású kapitányaként, Balika Nikita névalakban szerepel, aki 1709-ben a Rácz Pivoda vezette császári csapatok elől Aranyosszékről többedmagával e nehezen megközelíthető barlangba húzódott, és ki-kicsapva onnét, a környező vidékről szerezte be az élelmet (Cserei 1837: 427. Lásd még: Kőváry 1853: 109, *A Nagy Világ Képekben* 1855: 141, Hunfalvy 1864 III.: 26, *Az Osztrák–Magyar Monarchia irásban és képben* XX., 1901: 214). Mint azt Cserei az 1710-es év kapcsán részletezi:

> „A tolvajok pedig Balika és Fekete Vaszily commendója alatt, míg a General (Steinville) táborozott, szerteszélyel sok prédálást tettének az országban, mint a farkasok, éjszaka rárohantak titkos a falukra s felprédálták, mint Kolozsvármegyében Bátost, kinek a templomát is felverték, s számtalan prédával megrakodván, elmentenek: sok becsületes nemes embereket házoknál megfogtanak, megöltenek, s mindenekből kifosztottanak a minthogy Nagy Ajtán jó reggel Donath György és Donath Pál házaira rámenvén, a mit házaknál kaphattak elvittek, magok szerencséjekre a kastélyban háltanak, egyetmásoknak is java ott volt a kastélyban, hasonlókép Szász Fenesen Mikola Lászlót is a maga házánál elfogják, mindenét elprédálják, magát is megölték volna, de egy esmerője lévén közöttök, a nem engedte, hogy megöljék, ugy bocsátották el." (Cserei 1837)

A hagyomány és az írásos feljegyzések egyaránt arról tanúskodnak, hogy Balika még a szabadságharc bukását követően is folytatta ellenállását. Kemény János gróf rövid feljegyzése azonban arról tanúskodik, hogy 1712-ben e híres-hírhedt személyt is elérte végzete:

> „Ez esztendőben (1712) lőn ilyen dolog is, hogy ama híres oláh kapitány *Balika Nikita*, kit a kuruczok vezérei sok rosszra használtak vala, a kolozsvári német praesidium által űzőbe vétetvén, Jára felé szalada, de megtudván a tordai nép (kit sok verseny felprédáltak vala), annak oly közel való létét, felkeresé, s kegyetlen üzőbe vevé, nem is vala már Balikának más módja a maga megmentésére, néhány fegyveres társaival a *tordai hasadékban lévő spuluncáját* igyekszik vala elérni, melyet ha elér vala, bizonynyal megmenthette volna magát, és a tulsó oldalán kibuhatott volna, a mint már sokszor practicálta vala ezt azelőtt is, mert oda, vagy csak közelíteni is félős és veszedelmes vala másnak. De meg is vala ezen selunka jó móddal éppen a torkánál erősitve. De másképen akará a nagy úr istennek igazsága, mert midőn Balika már szinte fel akar futni lyukába, egy Patkos Dani nevü tordai mészároslegény baltáját utána vetvén, ugy érte fejét, hogy azonnal felfordula, s azután ugy üték főbe, mint valami dühös ebkutyát, – másnap nyársra húzák holttestét, mely varjaknak vala eledele; koponyáját még magam is láttam sok idővel azután a barlangnak torkában, a hová elrablott kincseit elásni, s dugni szokott vala." (Kemény 1844 I.: 62–63)

E nevezetes barlangot, valamint a hasadékban található többi üreget[2] háborús időkben menhelyül használta a környékbeli nép is, melyet védművekkel is megerősítettek. Szaniszló Zsigmond naplójának egy 1686. évi bejegyzése szerint e barlangerőd még fegyverekkel és munícióval is fel lett szerelve. Szinte bevehetetlen volt, hiszen az a Tordai-hasadék mélyén, csak keskeny ösvény által volt megközelíthető, az egyik mellékágában fakadó bővizű forrás pedig ostromzár alá vonását is értelmetlenné tette. Jelzésértékű, hogy már a tatárjárást megörökítő aranyosszéki mondák szerint is ide menekült a környékbeli nép (Orbán 1889: 413–414). Johann Tröster nagysinki evangélikus rektor egyik kéziratában arról ír, hogy

2 Balika várával szemben szintén volt egy megerődített barlang, némileg távolabb pedig egy másik barlangot *Balika csűré*nek neveztek (Orbán 1889: 418). Lásd még Pesty Frigyes helynévtárának középpeterdi adatait is: Csáki 2015: 126.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

1658-ban a tatárok az ide menekült tordai népet csellel csalták ki, majd magukkal hurcolták őket.[3]

Más hagyomány a közeli *Balika csűre* nevű üreggel kapcsolatos:

> „Ugy regélik, hogy a tatárjáráskor két hős, Balika és Józsika, e barlangokba vonultak, családaikkal együtt, és megvédték magukat." (Réthi 1862: 278.)

Ugyanezen években (1864) került rögzítésre Pesty Frigyes helynévtárának adatsora, amelyben középpeterdi (feltehetőleg román adatközlői szerint) a Balika csűre (Siura Balichi) nevű csűralakú kőbarlangban valaha egy Balika nevezetű „vitéz román saját bandériumával" tartózkodott, és ahonnét „igen gyakran a törökökre ütött, azokat megverte, végül maga és emberei ismét visszahúzódtak biztonság végett" (Csáki 2015: 126).

Ugyancsak a tatárjárás mondakörének részeként és mondhatni analóg módon tűnik fel a tárgyalt népi hős (és vára!) megnevezése egy marosszéki székely népmondában is:

> „Még volt a Sz.-Mártonon alóli Tilalmastetőn egy óriási cserfa, melyet *Bajka vará*nak hagyomány szerint azért neveztek, mert egy Bajka nevű vitéz néhányas magával annak roppant odujába bevonulva, a tatárok ellen megvédte magát. Mint öreg emberek beszélik, ennek törzsodva oly nagy volt, hogy 12 ember közepére tüzet téve, letelepedett belé, s oly hire volt, hogy messze vidékről eljöttek annak bámulására. Alig 50 éve, hogy azt a villám felgyujtotta, de helyét azért ma is Bajka várának nevezik." (Orbán 1870 IV.: 84; Nyárádszentmárton.)

A fenti monda és az aranyosszéki hagyományok nagyfokú egyezése lehet puszta véletlen is, ám erős a gyanúnk, hogy valójában egy régi és Erdély központi részein több felé is ismeretes egyazon folklór tradíció lenyomataként értelmezendők. Ezt valószínűsítik azok az Orbán Balázs által közölt adatok, miszerint Erdélyből a Balyka család több tagja is aktívan részt vett a szabadságharcarc eseményeiben (Rákóczi, illetve Károlyi vezetése alatt), a már Szaniszló Zsigmond naplójában is említett Balyka László pedig az ezereskapitányi rangig vitte (Orbán 1889: 411–412). Orbán Balázs feltételezi, hogy e Balyka László az a történeti-mondai személy, akit Károlyi, midőn Erdély nagy részét 1709-ben rövid ideig harmadszor is visszahódította, a Torda környéki kuruc csapatok élére állított, és aki miután a már említett Rácz Pivodától vereséget szenvedett, megmaradt harcosaival a Tordai-hasadékba vonult vissza, és ott gerillaháborúra rendezkedett be (Orbán 1889: 409–410). Beszédes érvet szolgáltat Orbán Balázs elmélete mellett az a már jelzett környékbeli népmonda is, miszerint a tatárjáráskor Balika és Józsika vezetésével védték meg magukat a barlangban, ugyanis e két név szerepel Rákóczi egy 1710. szeptember 5-én, Vay Ádámhoz írt levelében is, melyben a fejedelem arról intézkedik, hogy Balyka és Jósika a csapataikkal Szatmárra vonulhatnak. A Jósika ez esetben nyilvánvalóan az Erdély középső részén birtokos bárói család egy 17. századi tagjával azonos, és ha ez így van, a nevezett Balyka is csakis a család aranyosszéki ágának egyik tagja lehet, akiről aztán csak a kuruc mozgalom iránt elfogult Cserei csinált – szándékosan dehonesztálólag? – román rablót. A lokális kötődéssel magyarázható részben a helyválasztás is, hiszen a Balykák a Tordai-hasadék szomszédságában lévő Mészkőn, Aranyosszentmihályon (Alsó- és Felsőszentmihályon) és Magyarpeterden egyaránt kapcsolatokkal bírtak, és ahonnét élelemmel és egyéb utánpótlással is ellátták őket.

Orbán Balázs a tordai ferencesek Historia Domusában további adatokra lelt Balikát illetően. Sajnos, honismereti művében a bejegyzés idejét nem tüntette fel, ám a közölt szöveg Balikát

3 Kőváry László utal rá (Kőváry 1853: 109). Amennyiben nem valós történeti eseményt rögzít e híradás, sejthetően a Sári-Mári mondatípus egyik legkorábbi előfordulását fedezhetjük fel benne. A monda típusszáma *A magyar történeti mondák katalógusá*ban: MZ IV. C 65.

már mint mondahőst állítja elénk, aki a kuruc kor más hőseihez hasonlóan ugyancsak sebezhetetlen, és akit éppen ezért legyőzni sem lehet: kicsúszik az ostromlók kezei közül (hasonlóképpen, mint egy másik erdélyi monda szerint a görgényi várvédők – Kőváry 1852: 158–160):

> „Balika a Magyarpeterden fényes kastéllyal bíró Lugossy Ferencnek, Apafi egykor híres titoknokának volt előbb udvari tisztje, később a kurucok egyik legvitézebb csapatvezére. Amidőn a haza szabadságának ügye elbukott, a büszke, törhetlen és oroszlánbátorságú Balika nem hódolt meg, hanem a Tordai-hasadék várát megszállván és élelmezvén, éveken át dacolt és harcolt a németekkel, kik végre egész hadcsapatot küldöttek Balika ellen, mely a Köves-hágón táborzott, s ostromzárolta a Tordai-hasadékot. Egy alkalommal, amidőn már Balika élelme fogyatékán volt, egyik szolgája két lóval átszökött a németekhez, amin dühbe jövén, de különben is tovább magát és legénységét élelmezni nem tudván, huszadmagával a szökevény után robogott, azt és sok németet lekaszabolván, a német sergen átvágták magukat, s Magyarországra húzódtak. Különben a németek nagyon féltek tőle, s még üldözni sem merték, mert az a babonás hit volt elterjedve, hogy Balika ördöngős mesterséggel bír, s a golyó nem járja, a kard nem sebzi őt. Pedig az ő mestersége rettenthetetlen bátorságában állott, mellyel ördöngős rettegésbe tudta hozni ellenfeleit." (Orbán 1889: 410–411)[4]

Elméletileg ugyan elképzelhető, hogy a tordai ferencesek házi krónikája és Kemény József feljegyzése történetileg hiteles, és valójában a Balyka család két külön tagjáról szól, mindazonáltal úgy véljük, ez utóbb közölt szöveg második fele nem történeti dokumentum, hanem immár maga a vegytiszta folklór. A népi képzelet, amely kedvelt hősének egykori lakhelyén elásott kincseket feltételez (Kemény 1844 I.: 63), miként az a múlt században élt zsidó is, aki Balika rejtett kincsét a barlang mélyén fakadó forrás által képzett tó fenekén kereste (Orbán 1889: 408–409).[5]

Befejezésül mintegy függelékként célszerűnek tartjuk közreadni a megjelenés előtt álló magyar történeti mondakatalógus vonatkozó fejezetét is,[6] amelynek adatsora e hagyománykör tipológiai változatosságát, szerkezeti tagolódását és közvetve a folklorizálódás egyes stációit is érzékelteti. E típus- és motívumindexben Balika alakja több más kuruc-kori hőshöz hasonlóan a *Hősök, történelmi személyek* tematikus csoporton belül (MZ II.) került elhelyezésre:

MZ II. P 91–100. Balika (Balyka László)

P 91. Balika vára. Balyka László mint Rákóczi ezredese harcol a labancok ellen. Amikor Rákóczi csapatai kiszorulnak Erdélyből, Balyka hű embereivel a Tordai-hasadékba vonul vissza, ahol a hasadék két szemközti barlangját erődítménnyé építi ki és onnét csap ki a környező vidékre.
ER: Torda vidéke (Cserei 1837: 427 – 1713); Torda vidéke (Téglási Ercsei 1837: 336); Torda vidéke (Kőváry 1853: 109; *A Nagy Világ Képekben* 1855: 141); Torda vidéke (Hunfalvy 1864 III.: 26); Középpeterd* (Csáki 2015: 126 – Pesty Frigyes, 1864. Torda vármegye); Torda vidéke (Muzsnai 1868: 28); Torda vidéke (Orbán 1889: 409–410); Mészkő (Borbély 1894: 2); Torda vidéke (*Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben* XX., 1901: 214); Mészkő (Janitsek 2007: 138).

P 91.1. Balika csűre. Erődített barlang a Balika vára közelében, ahová két környékbeli hős, Balika és Józsika vonul családtagjaikkal, hogy megvédjék magukat az ellenséggel szemben.
ER: Torda vidéke (Réthi 1862: 278); Torda vidéke (Orbán 1889: 418).

4 A sebezhetetlenség képzete más kuruc kori hősök kapcsán is ismert. Részben már a korabeli forrásokban is felbukkan, Feljegyezték II. Rákóczi Ferenc, Vak Bottyán, Nemes Kerekes Bálint, Csajághy János, Rátoni János, Kerekes Izsák, Bezerédy Imre és Ocskay László kapcsán, sőt *A magyar történeti mondák katalógusa* szerint egyes 17. századi erdélyi történeti hősökkel (Béldi Pál, Lakatos János) összefüggésben is (MZ III. A 41.).

5 A környékbeli magyarok hiedelmei szerint tündérek őrzik a Tordai-hasadék barlangjában elrejtett kincseket, és a kincses pince csak hétévente nyílik ki (Csőgör 1998: 73).

6 A mondakatalógus tervezetéről bővebben: Magyar 2005, 2007.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

P 91.2. A Nyárád menti Bajka vára. Egy óriási tölgyfa, amelynek hatalmas odvában rejtőzik Bajka vitéz néhány társával és védi magát a tatárokkal szemben. E fát a pusztulásáig Bajka várának nevezik a környékbeliek.
SZ: Csíkfalva (Csáki–Pál-Antal 2014: 39 – Pesty Frigyes, 1864. Marosszék); Nyárádszentmárton (Orbán 1870 IV.: 84).

P 92. Balika rajtaütései. Balyka és társai rajtaütnek a császárpárti erdélyi urak birtokain és felprédálják azokat.
ER: H. n. (Cserei 1837: 425–427 – 1713; *Budapesti Visszhang* 1856: 161–162).

P 95. A sebezhetetlen Balika. Ellenségei szerint Balyka László ördöngös mesterséggel bír, akit a golyó nem jár és karddal sem sebezhető. Amikor a császáriak ostromzára miatt egyik társa két lóval átszökik a németekhez, annyira dühbe gurul, hogy a szökevény után iramodik, és mind őt, mind pedig számos németet lekaszabolva társaival átvágja magát az ellenséges táboron és elmenekül Magyarországra.
ER: Torda (Orbán 1889: 410–411 – a tordai ferencesek Historia Domusa nyomán, 18. század első fele).

P 97. Balika halála.
P 97.1. Az elárult Balika. Balyka egy a barlangjából kivezető föld alatti járaton szerzi be maga és csapata számára a környező vidékről a szükséges élelmet. A birtokaira vágyó egyik magyarpeterdi rokona fölfedi a labancok előtt a titkot, mire a barlangi alagút kijáratát hatalmas sziklákkal torlaszolják el, és Balyka a társaival kénytelen kitörni/éhen hal.
ER: Torda vidéke/Magyarpeterd (Muzsnai 1868: 28).

P 97.2. Patkós Dani fejszéje. Az élelemszerzés céljából barlangi erődítményét elhagyó Balykát és csapatát Tordán meglepi a kolozsvári német őrség, és menekülniük kell. Az üldözők egyike, egy Patkós Dani nevű tordai mészároslegény olyan szerencsésen hajítja a menekülők után a baltáját, hogy az éppen a vezérüket találja fejen, aki ott nyomban meghal.
ER: Torda (Kemény 1844: 62–63; Kőváry 1853: 109; *Budapesti Visszhang* 1856: 161; Orbán 1889: 410); Torda vidéke (Muzsnai 1868: 28).

P 98. Balika kincsei. Balyka által elrejtett kincsek a Tordai-hasadék barlangjaiban, amit azóta is keresnek.
ER: Torda vidéke (Kemény 1844: 63); Torda vidéke (*Budapesti Visszhang* 1856: 161); Torda vidéke (Orbán 1889: 408–410).

P 100. Balika szelleme. Balyka László árnyas, holdas éjjeleken azóta is ott ül a barlang szája előtt és várja, hogy a száműzött fejedelem visszatérjen.
ER: Torda vidéke (Muzsnai 1868: 28).

SZAKIRODALOM

Az Osztrák–Magyar Monarchia irásban és képben XX.
1901 Budapest.
Borbély Sándor
1894 A Torda-hasadék. *Kolozsvár.* (258) 1–2.
Csáki Árpád
2015 Pesty *Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865. Székelyföld és térsége IV.* Országos Széchényi Könyvtár–Székely Nemzeti Múzeum, Budapest–Sepsiszentgyörgy.
Csáki Árpád – Pál-Antal Sándor
2014 *Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865. Székelyföld és térsége III. Maros megye.* Országos Széchényi Könyvtár–Székely Nemzeti Múzeum, Budapest–Sepsiszentgyörgy.

Cserei Mihály
1837 *Cserei Mihály históriája.* Emich, Pest.
Csőgör Enikő
1998 *Tordatúr hiedelemvilága.* Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár.
Hunfalvy János
1856–1864 *Magyarország és Erdély* I–III. Lange Gusztáv György, Darmstadt.
Janitsek Jenő
2007 A Kolozs megyei Mészkő helynevei. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények.* (1–2) 138–140.
Kemény József
1844 Erdélynek 1690-től 1715-ig való nevezetes dolgainak és történeteinek rövid feljegyzése. *Nemzeti Társalkodó* I. félesztendő. 62–63.
Keszeg Vilmos
2004 *Aranyosszék népköltészete* I–II. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.
Kőváry László
1852 *Erdély régiségei.* Tilsch, Pest.
1853 *Erdély földe ritkaságai.* Tilsch, Kolozsvár.
Magyar Zoltán
2000 *Rákóczi a néphagyományban. Rákóczi és a kuruc kor mondavilága.* Osiris Kiadó, Budapest.
2004 *Kalotaszegi népmondák.* (Magyar Népköltészet Tára, V.) Balassi Kiadó, Budapest.
2005 A magyar történeti mondák katalogizálásának kérdései. In: Vargyas Gábor – Berta Péter (szerk.): *Ethno-lore* XII. Akadémiai Kiadó, Budapest, 345–386.
2007 Adottságok és lehetőségek a történeti mondák rendszerezésében. In: Vargyas Gábor–Berta Péter (szerk.): *Ethno-lore* XXIV. MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 51–88.
2011 *Erdélyi népmondák* I–II. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.
Muzsnai Pál
1868 Balika, az utolsó kurucz. *Székely Közlöny.* 12–13, 19–20, 28–29.
Orbán Balázs:
1868–1873 *A Székelyföld leirása* történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból I–VI. Pest–Budapest.
1889 *Torda város és környéke.* Pesti Nyomda, Budapest.
Réthi Lajos
1862 A tordai hasadékban. *Az Ország Tükre.* 278.
Téglási Ercsei József
1837 Utazások nemes Thorda vármegye also kerületének nevezetesebb járásaiban. Lupsai járás. *Nemzeti Társalkodó* I. félesztendő. (4–6) 59–96.
Vőő Gabriella
1992 Természet – mitológia – kulturális szimbólum. A Tordai-hasadék mitológiája. *Ethnographia* 103. 177–206.

BALIKA. LEGENDE DESPRE UN EROU POPULAR (AMBIVALENT) DIN ZONA TURDA

Lucrarea este o încercare de a reconstrui un cumul de legende cândva cunoscute și răspândite în partea centrală a Transilvaniei, în zona orașului Turda și a Arieșului. Eroul acestor legende, Balika, este un personaj istoric ambivalent, deoarece în unele surse apare ca tâlhar, iar în altele ca un erou popular antiotoman sau antihabsburgic. Figura lui s-a păstrat doar prin numele său, respectiv în denumirea uneia dintre peșterile din Cheile Turzii, iar legendele s-au răspândit atât în tradiția orală, cât și prin însemnări scrise, fiind cunoscute în așezările românești și maghiare din regiune în secolele XVIII–XIX. Însă la sfârșitul secolului XX cercetătorii au regăsit doar urme sporadice despre acest personaj ambivalent, care apare în mai multe tipuri de legende populare. Probabil că legendele legate de el au avut o importanță regională similară cu cele legate de Gyerőffy din zona Călatei.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

BALIKA. LEGENDS OF AN AMBIVALENT FOLK HERO OF TURDA REGION

The paper tries to reconstruct a group of legends once known and well-spread through the region of Turda and Arieş. The hero of these legends was Balika, an ambivalent historical character, who appears in some sources as a thief, while in others as an anti-ottoman or anti-Habsburg folk hero. Nowadays only the name and one of the caves of the Cheile Turzii reminds us about him. The legends were spread through oral tradition as well as through written texts, and they were known in the 18th and 19th centuries, in both the Romanian and Hungarian settlements of the region. However, at the end of the 20th century ethnographers could find only sporadic traces of this ambivalent character, who appears in several different types of legends. Probably that these legends had a great regional importance, similar to the Gyerőffy legends from Călata region.

JÁNOS TÁRSASÁG